

ΔΕΚΑΘΗΜΕΡΗ ΔΙΠΤΙΚΗ ΕΛΛΗΝΟΑΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

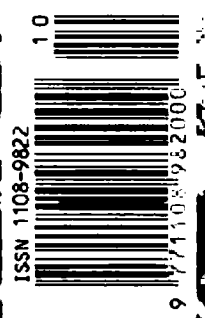

Περίοδος Β'
Τεύχος 916
Παρασκευή
29 Φεβρουαρίου 2008
Τιμή: 4 ευρώ

Στο Κοσσυφοπέδιο ποια σημαία έχουν; Οι παλιές αμερικανικές ιστορίες

- Καρναβάλι στις ακρίβειες τον καιρό
- Έχουν προβλήματα οι διπλωμάτες;
- Τι ετοιμάζει ο Δ. Χριστάφιας στην Κύπρο;
- Η Σύνοδος της Λισαβώνας

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ:
Ποιοι διέρρηξαν στο ΥΠΠΟ;
Γιατί κρατήθηκε μυστικό;

Από τις ιδέες στα πράγματα

Γιώργος Αράγης, *Η μεταβατική περίοδος της ελλαδικής ποίησης. Η σταδιακή της εξέλιξη από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους έως το 1930*, Σοκόλης, Αθήνα 2006

Το βιβλίο αυτό είναι η πιο σύνθετη και ενδιαφέρουσα προσπάθεια του κριτικού της λογοτεχνίας Γιώργου Αράγη (Μεγάλο Περιστέρι Μετσόβου, 1936), ο οποίος έχει πραγματευθεί ως τώρα και πολλά άλλα θέματα θεωρητικού κυρίως χαρακτήρα: *Ζητήματα λογοτεχνικής κριτικής* (1980), *Γιώργος Ιωάννου – στοιχεία προσωπογραφίας* (1988), *Ζητήματα λογοτεχνικής κριτικής*, Β' (1988), *Ασκήσεις κριτικής* (1990), *Προσεγγίσεις* (1997), *Αστική εμπειρία και αστική ιθαγένεια της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Δοκίμια* (2001), *Ζητήματα λογοτεχνικής κριτικής*, Γ' (2003).

Η εν λόγω εργασία, η οποία έχει ως πρόγονό της το εκτεταμένο δοκίμιο «Αστική εμπειρία και αστική ιθαγένεια της νεοελληνικής λογοτεχνίας», που έδωσε και τον τίτλο στην έκδοση του 2001, μοιράζεται σε τρία μέρη: «Α. Το νεοελληνικό κράτος και η Αθήνα ως το 1930 (Μερικά ιστορικά δεδομένα και συναφή σχόλια)», «Β. Η ελλαδική ποίηση από το 1827 ως το 1930 (Από την οπτική γωνία 25 αντιπροσωπευτικών ποιητών)» και «Γ. Μερικά εξαγόμενα».

Στο πρώτο μέρος διερευνώνται οι όροι ανάπτυξης του νεοελληνικού κράτους με την παράθεση εκτεταμένων αποσπασμάτων από κείμενα μελετητών της ιστορίας και των θεσμών της νέας κοινωνίας. Επισημαίνεται καταρχάς η ανυπαρξία αστικού κέντρου και αντίστοιχης ζωής στο νέο κράτος και ακολούθως η απόσταση αυτού του κράτους από τις δυτικές κοινωνίες, τις οποίες θέλει να προσεγγίσει, αλλά και το χάσμα που χωρίζει το χωριό από την Αθήνα. Ο ιδεαλισμός των διανοουμένων και η δίχως εμπειρικό έρμα σκέψη

τους αδυνατούν να προτείνουν λύσεις, ενώ τα πράγματα δρομολογούνται προς την αστική ανάπτυξη στα χρόνια του Τρικούπη και του Βενιζέλου, αλλά περισσότερο μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922).

Η ελλαδική προσωπική ποίηση, σύμφωνα με το δεύτερο και πιο εκτεταμένο μέρος της μελέτης, αρχίζει με τους Φαναριώτες, την πρώτη από μια σειρά πέντε συνεχόμενων πολιτισμικών γενών, οι οποίες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ωρίμανσή της. Οι Φαναριώτες, ετερόχθονες, γαλλομαθείς, λόγια παιδείας, αρχαιολάτρες και ρομαντικοί, δημιουργούν ουσιαστικά εν κενώ, σ' έναν τόπο, όπου δεν υπάρχει καμιά ποιητική παράδοση γι' αυτούς, μια και δεν γνώριζαν τη δημοτική γλώσσα και το δημοτικό τραγούδι, ενώ η επανασιακή ποίηση, για να λειτουργήσει παιδευτικά, απαιτούσε αντίστοιχες συνθήκες, που όμως δεν υπήρχαν στην Αθήνα. Ως αντιπροσωπευτικοί ποιητές αυτής της ομάδας εξετάζονται οι αδερφοί Αλέξανδρος και Παναγιώτης Σούτσος, καθώς κι ο ξάδερφός τους Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής. Ο λόγος τους εξωστρεφής, σε αντίθεση με τον εσωστρεφή του Σολωμού, είναι εκτός τόπου και χρόνου, όχι μονάχα από την άποψη του πραγματολογικού υλικού, γιατί τόσο η ελλαδική φύση και το ελλαδικό χωριό όσο και η νέα πρωτεύουσα δεν αποτελούν αντικείμενο της ποιητικής τους μέριμνας, αλλά κι από την άποψη της γλώσσας, γιατί από τη δημοτική, που έτσι κι αλλιώς δεν ήξεραν, πέρασαν στην καθαρεύουσα και στην αρχαϊζουσα, μορφές γλωσσικές ακόμα πιο ακατάλληλες να εκφράσουν την πραγματικότητα. Αξίζει ωστόσο ιδιαίτερη μνεία ο πολιτικός λόγος των Σούτσων, έστω κι αν είναι περιορισμένης οπτικής λόγω του ότι ερωτοτροπούσαν με την εξουσία. Όσο κι αν η ποίη-

σή τους πάντως ήταν αναντίστοιχη –για λόγους προσωπικούς και ιστορικούς– με τα πράγματα της εποχής, είναι η πρώτη γενιά της νεότερης ελλαδικής ποίησης. Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί ο Γεώργιος Ζαλοκώστας, ο οποίος άνοιξε μια ρωγμή στον ποιητικό κανόνα του καιρού του με τα ποιήματα εμπειρίας, που αναφέρονται στους θανάτους των επτά παιδιών του.

Οι μεταφαναριώτες που ακολούθησαν, οι Δημοσθένης Βαλαβάνης, Ιωάννης Καρασούτσας, Δημήτριος Παπαρηγόπουλος, Σπυρίδων Βασιλειάδης και Αχιλλεύς Παράσχος, διακρίνονται κι αυτοί για την ιδεατή αναφορά στα πράγματα, την έλλειψη βιώματος, τον ρητορικό τους λόγο, την προσποιητή έκφραση, και βέβαια την αρχαϊζουσα γλώσσα. Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης πάλι, αν και Επτανήσιος, διδάσκεται από τη φαναριώτικη παράδοση και γράφει ερήμην της προσωπικής εμπειρίας, αλλά προτιμά τη δημοτική κι αντλεί το υλικό του από τους αρματολούς και το Εικοσιένα. Συνολικά, οι εν λόγω ποιητές διαφοροποιούνται από τους Φαναριώτες, στο βαθμό που περνούν από το διανοητικό στοιχείο στο εμπειρικό κι από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο αλλά κι από τη λόγια γλώσσα στη δημοτική, κυρίως ο Βαλαωρίτης.

Ριζικά διάφορα από ό,τι μέχρι τώρα αντιμετώπιζα η γενιά του 1880. Αρχικά εξετάζονται δύο ποιητικές συλλογές: *Τρυγόνες και έχιδνα* (1878) του Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου (Μορέας) και *Στίχοι* (1880) του Νίκου Καμπα, οι οποίες στον έναν ή τον άλλο βαθμό έδειχναν την κατεύθυνση που έπρεπε να ακολουθήσει η ελλαδική ποίηση, ώστε να κερδίσει χρόνο στο δρόμο της προς την ωριμότητα, παράδειγμα όμως που δεν είχε συνέχεια. Ακολούθως διερευνάται η περίπτωση του Κωστή Παλαμά. Η σχέση του Παλαμά με

τα πράγματα θεωρείται διανοητική περισσότερο παρά εμπειρική και η δημοτική του γλώσσα τεχνητή. Ο λόγος του είναι εξωστρεφής και η παιδεία του βιβλιακή, ενώ το παρόν της ελλαδικής πραγματικότητας απουσιάζει από το έργο του. Ο Παλαμάς και η γενιά του προϋποθέτουν τους Φαναριώτες: ρητορικός τόνος, λόγος εξώστη, ιδεατή εκδοχή των πραγμάτων, ρομαντικό πνεύμα, έλλειψη εμπειρικής αντίληψης της γλώσσας, αρχαίο κλέος, Μεγάλη Ιδέα. Οι διαφοροποιήσεις συνίστανται στη στροφή προς την ύπαιθρο και το Βυζάντιο και στη μεγαλύτερη εκτίμηση του παρόντος. Η ποίηση του Παλαμά συνεχίζει, με δύο λόγια, την παράδοση των δύο προηγούμενων γενεών, αλλά κάνει και ορισμένα σημαντικά βήματα πέρα από αυτές. Παρόμοιας κοπής είναι και η αντίληψη του Γεωργίου Δροσίνη. Παρά τις κάποιες διαφοροποιήσεις, κινείται ωστόσο κι αυτός εκτός τόπου, στην ύπαιθρο, αν και Αθηναίος, και εκτός χρόνου, μια και ο ιστορικός χρόνος της επαρχίας δεν ήταν αυτός του άστεως. Η όποια εξέλιξη στην περίπτωση του είναι ελάχιστη. Ολότελα διαφορετική είναι η περίπτωση του Κώστα Κρυστάλλη, τον οποίο ως τώρα οι ιστορίες της Λογοτεχνίας θεωρούσαν απλώς μιμητή του δημοτικού τραγουδιού. Σύμφωνα με τον Αράγη, ο Κρυστάλλης είναι ο πρώτος που συ-

ντόνισε γλώσσα και βίωμα. Έγραψε σε μια δημοτική που ήξερε καλά και μίλησε για πράγματα που τον άγγιζαν βαθιά. Βέβαια την ποιήσή του τρέφει η νοσταλγία, η οποία οδηγεί στον εξωραϊσμό, απομακρύνει από το ρεαλισμό και βλέπει στο παρελθόν κι όχι στο μέλλον, που ανήκει στο άστυ. Συμπερασματικά, οι ποιητές του 1880, σε διαφορετικό βαθμό ο καθένας, συνεχίζουν από μια άποψη την παράδοση των ρομαντικών, ενώ από μια άλλη διαφοροποιούνται από αυτή θεματικά, ψυχολογικά και γλωσσικά, όσο κι αν η γλώσσα τους, με εξαίρεση αυτήν του Κρυστάλλη, είναι συμβατική, γλώσσα δηλαδή μη εμπειρική, ακατάλληλη να εκφράσει την πραγματικότητα του άστεως, στην οποία ζουν.

Οι μεταπαλαμικοί ποιητές Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, Ι.Ν. Γρυπάρης, Μιλτιάδης Μαλακάσης, Λάμπρος Πορφύρας, που ως τώρα καλύπτονταν από τη «βαριά σκιά του Παλαμά», κατά την έκφραση του Κ.Θ. Δημαρά, επαναξιολογούνται και αναβαθμίζονται. Δημοτικιστές και περισσότερο ή λιγότερο συμβολιστές, δεν βλέπουν κι αυτοί συχνά τον αστικό περίγυρο, ενώ οι καλύτερες στιγμές τους είναι αυτές στις οποίες αξιοποιούν την προσωπική τους εμπειρία. Από την άποψη της κατεύθυνσης στην οποία κινείται η ελλαδική ποίηση την πιο προωθημένη θέση κατέχει ο

Πορφύρας, ένας ποιητής χαμηλών τόνων και προσγειωμένος γλωσσικά, παρά το γεγονός ότι κι αυτός είναι συμβολιστής κι έχει στραμμένο το βλέμμα του, αν και αστός, στο φυσικό περιβάλλον. Οι εν λόγω ποιητές είναι αυτοί που άνοιξαν το δρόμο στη γενιά του 1920. Σε αντίθεση με αυτούς βρίσκονται ο Άγγελος Σικελιανός και ο Κώστας Βάρναλης. Ο πρώτος συνεχίζει την παράδοση του Βαλαωρίτη και του Παλαμά κι όχι των μεταπαλαμικών. Με μια γλώσσα δημοτική αλλά τεχνητή, ιδεαλιστής, φυσιολάτρης και αρχαιολάτρης, οπαδός της Μεγάλης Ιδέας και του εθνικισμού, ρητορικός και εγωκεντρικός, βρίσκεται εκτός τόπου και χρόνου, με αποτέλεσμα να δημιουργεί μια ποίηση ερήμην του άστεως. Ο Βάρναλης πάλι, ερωτικά αμέριμος, ιδεαλιστής καταρχάς εθνικά και κατόπιν μαρξιστικά, με τόνους κηρυγματικούς, βρίσκει τις καλύτερες στιγμές του, κυρίως όταν αξιοποιεί τη σάτιρα και το διονυσιασμό κι αντλεί το υλικό του από το αστικό περιβάλλον.

Η ποίηση, σύμφωνα με το Γιώργο Αράγη, βρίσκει οριστικά το δρόμο της με τη γενιά του 1920, από την οποία εξετάζονται αναλυτικά πέντε ποιητές: Ρώμος Φιλύρας, Ναπολέων Λαπαθιώτης, Κώστας Ουράνης, Κώστας Καρυωτάκης, Τέλλος Άγρας. Αφού επισημαίνονται τα ειδικότερα χαρακτηρι-

Εμμανουήλ Κριαράς

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Β'

ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
ΤΟΥ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟΥ ΑΙΩΝΑ
1925-2001

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Εμμανουήλ Κριαράς ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Β'

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟΥ ΑΙΩΝΑ (1925-2001)

Το βιβλίο με την αλληλογραφία του καθηγητή Εμμ. Κριαρά με 458 γράμματα που του έστειλαν λόγιοι και επιστήμονες κατά το διάστημα 1925 έως 2001.

Μια συναγωγή αλληλογραφίας που αναδεικνύει μίαν εποχή και πολλούς πνευματικούς ανθρώπους.

Τα γράμματα δημοσιεύονται ευρητηριασμένα και σχολιασμένα. Σειρά από πίνακες διευκολύνουν στην αναζήτηση των πολλών πληροφοριών.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση: Δημοχάρους 60, Αθήνα, τηλ.: 210-72.32.819

στικά του καθενός και οι διαφορές του από τους άλλους, ο συγγραφέας διαπιστώνει ότι η γενιά αυτή περνάει από το συμβολισμό στο ρεαλισμό, αξιοποιεί την καθημερινή γλώσσα της Αθήνας κι όχι τη συμβατική δημοτική του Παλαμά και των μεταπαλαμικών, στρέφεται στον αστικό χώρο και αποδεδειγμένα από το μεγαλοϊδεατισμό, τη λαογραφία και το δημοτικισμό. Έτσι αποκαθίσταται η ενότητα ζωής και ποιήματος στο επίπεδο του χώρου και του χρόνου. Με άλλα λόγια, η ποίηση από ποίηση «σαν» αποκτά ιθαγένεια, καθώς ο λόγος βγαίνει πια από τα πράγματα, από το βαθιά πληγωμένο σώμα της εμπειρίας και του βιώματος. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που ο σημαντικότερος ανάμεσα στους ποιητές αυτούς, ο Κώστας Καρυωτάκης, έγραψε: «Αισθάνομαι την πραγματικότητα με σωματικό πόνο» («Φυγή, Ι»).

Στο τελευταίο μέρος συνοψίζονται τα συμπεράσματα της εργασίας. Οι θετικές πραγματώσεις –αιρετικού χαρακτήρα, ώσπου να γενικευτούν– οφείλονται στο πέρασμα από «την αφηρημένη, γενική, ιδεατή, ρητορική, του εμείς και του τότε, αντίληψη του ποιητικού υποκειμένου [...] στη συγκεκριμένη, ειδική, εμπειρική, βαθιά βιωματική, αρητόρευτη (αναφορική), του εδώ και του τώρα, αντίληψη του ποιητικού υποκειμένου» (σ. 417). Αυτό δείχνει η μελέτη του έργου 25 ποιητών της υπό εξέταση περιόδου, πράγμα που σημαίνει ότι η ποίηση των χρόνων 1830–1930 έχει μεταβατικό χαρακτήρα και εξελίσσεται από την ανωριμότητα προς την ωριμότητα μέσω των συνεχόμενων πολιτισμικών γενεών, ωριμότητα που εκφράζεται με την αποκατάσταση της σχέσης λόγου – πράγματος, η οποία συντελείται με τη γενιά του '20. Τέτοιες πλευρές, επισημαίνει ο συγγραφέας, οι ελληνικές Ιστορίες της Λογοτεχνίας δεν τις είδαν. Αντίθετα, μελέτησαν την ποίηση κυρίως από την οπτική του δημοτικισμού και του εθνικισμού.

Αυτά υποστηρίζει κατά βάση στην εργασία του ο Γιώργος Αράγης. Βέβαια επιφυλάξεις μπορεί να έχει κανείς για ορισμένα ή περισσότερα ζητήματα, όπως για το νόημα που δίνει ο μελετητής στον όρο «βίωμα» και τα περιγραφικά στοιχεία που αναζητά στο ποίη-

μα, ώστε να αναγνωρίσει τη γνησιότητα του, αλλά και για ένα σαφώς διακρινόμενο επικριτικό τόνο, που αναφέρεται στις επιλογές των ποιητών.

Στην πρώτη περίπτωση ενδέχεται το περιεχόμενο του όρου να είναι υπερβολικά στενό, αν νοείται μονάχα ως άγγιγμα των πραγμάτων. Ο Γιώργος Ιωάννου, ένας κατεξοχήν βιωματικός πεζογράφος, διευρύνει την έννοια του βιώματος: «Και, γενικά, πιστεύω ότι ο λογοτέχνης πρέπει να χρησιμοποιεί ως ύλη τα βιώματά του. Δεν εννοώ μονάχα τα βιώματα, τα οποία έχει αποκτήσει από την εμπειρία, αλλά και τα συναισθήματά του, τις ισχυρές φαντασιώσεις του, όλα τέλος πάντων που έχει ζήσει πολύ αυτός ο ίδιος, αυτά που έχει χρειαστεί ίσως να τα διηγηθεί στη ζωή, να τα συλλάβει με λέξεις, να κραυγάσει την ώρα που τα παθαίνει, με όλα αυτά τα πράγματα, νομίζω, πρέπει να συνθέτει τα έργα του ο λογοτέχνης» («Ο λόγος είναι μεγάλη ανάγκη της ψυχής». *Συνεντεύξεις (1974–1985)*, 1996, σ. 73). Μια τέτοια διεύρυνση της έννοιας του βιώματος είναι προφανές ότι θα ανέβαζε αρκετά έως σημαντικά τον αριθμό των ποιημάτων που ο κριτικός βλέπει να κινούνται στο δρόμο της ελλαδικής ποίησης προς την ωριμότητα.

Ακόμα, η ύπαρξη περιγραφικών στοιχείων, αστικού χαρακτήρα εν προκειμένω, δεν φαίνεται ασφαλές κριτήριο, για να θεωρηθεί γνήσια μια ποιητική προσπάθεια. Στην ποίηση, όπως ξέρουμε, πολύ περισσότερο από ό,τι στην πεζογραφία, δεν βλέπουμε τόσο τα πράγματα όσο τη σκιά τους, το άρωμα, το αδιόρατο ίχνος που αυτά αφήνουν στο πέρασμά τους. Η ποίηση είναι ελάχιστο περιγραφική και ρεαλιστική, γιατί η πύκνωση, που εγγενώς τη διακρίνει, ωθεί στα ενδότερα του ψυχισμού και στο βυθό των πραγμάτων, έτσι ώστε πολλές φορές αυτό που λέει να υπερβαίνει το συγκεκριμένο χωροχρόνο της γραφής. Άλλωστε οι αναφορές σε συγκεκριμένους τόπους δεν είναι το σύνηθες στην ποίηση, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν έχει ιθαγένεια, πως δεν είναι μια ποίηση που εκφράζει γνήσια τον άνθρωπο και τις ανάγκες του.

Τέλος, συχνά διακρίνεται μια τάση

επίκρισης των ποιητών, που, κατά το συγγραφέα, δεν κατόρθωσαν να εκφράσουν πειστικά τον καιρό τους. Αν και συχνά επισημαίνονται τα ιστορικοκοινωνικά συμφραζόμενα, τα οποία δεν επέτρεπαν στους δημιουργούς να φτάσουν στην ωριμότητα, όπως την εννοεί ο Αράγης, εντούτοις δεν είναι λίγες οι φορές που αυτοί επικρίνονται ως ρομαντικοί ή εθνικιστές λ.χ., λες και δεν ήταν στα καθήκοντα τους να παρακολουθούν τις ποιητικές εξελίξεις στην Ευρώπη ή λες και δεν ήταν ο εθνικισμός και η Μεγάλη Ιδέα μια πραγματικότητα του 19ου αιώνα, την οποία ήταν αναγκασμένοι να εκφράσουν ως άνθρωποι του καιρού τους. Για να κατανοήσει κανείς τα φαινόμενα, ενδείκνυται να τα βλέπει μέσα στις δικές τους απανάληπτες ιστορικές συνθήκες και να μην τα κρίνει με βάση τις αντιλήψεις της δικής του εποχής, πράγμα που εύλογα οδηγεί σε προφανείς παρεξηγήσεις.

Παρόλα αυτά, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε πως η εργασία του Γιώργου Αράγης συνιστά μια ενδιαφέρουσα ερμηνευτική πρόταση της νεοελληνικής ποίησης των χρόνων 1830–1930, η οποία στηρίζεται στα ίδια τα κείμενα, πως αποτελεί μια σοβαρή κατάκτηση για τη νεοελληνική κριτική κι ανοίγει δρόμους για έναν άλλο τρόπο θεώρησης του νεοελληνικού ποιητικού φαινομένου. Η λογική της ύπαρξης συνεχόμενων ποιητικών γενεών λ.χ., προκειμένου να γραφεί κάποια στιγμή ποίηση ενός επιπέδου, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όπως και η άποψη ότι η ελλαδική ποίηση παρουσιάζει μια ορισμένη εξέλιξη στα πρώτα εκατό χρόνια της, η οποία φτάνει στην ωριμότητα με τη γενιά του 1920, ωριμότητα που βεβαιώνει, κατά τη μελέτη, και το γεγονός ότι από τους παλιότερους ποιητές εκείνοι που αποδεικνύονται δραστικοί και σήμερα είναι οι ποιητές του '20 και όσοι κατοπινοί άντλησαν από τις διδασχές τους. Τέλος, αξίζει να επισημάνει κανείς τις αρετές που διακρίνουν κι αυτό το κείμενο του Αράγη, τη διαύγεια του λόγου, τη σαφήνεια των όρων και τα ευδιάκριτα σχήματα ερμηνείας, που τόσο λείπουν από την κριτική των ημερών μας.

ΘΑΝΑΣΗΣ Ε. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ